

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Tibor Katriňák; Rastislav Telgársky

Desatoro o výchove mladých vedeckých pracovníkov od prof. Edwarda Marczewského

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 23 (1978), No. 5, 293--294

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138218>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1978

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Záverem mi dovoľte, abych konštatoval, že nové úkoly, pred ktoré nás stavia riešenie problémov vyučovania fyziky v období vedeckotechnickej revolúcie, budú stálymi podnetmi pre ďalšie rozvíjanie a prehĺbovanie činnosti FPS JČSMF. Uplynulých 20 let založilo tradíciu, formovalo naše sily a vymezilo i možnosti pre aktívnu činnosť všetkých členov sekcie. Jde len o to, aby sme týchto síl a tvôrčích potenciálov dokázali

co najúčinnejšie využiť k ďalšiemu rozvoju fyzikálneho vzdelávania v našej socialistickej škole.

Literatura

[1] VESELÝ, F.: *Z historie snah JČMF o zlepšení vyučování matematice a fyzice*, PMFA 9 (1964), č. 6, s. 369.

Desatoro o výchove mladých vedeckých pracovníkov od prof. Edwarda Marczewského

Pred dvoma rokmi (17. X. 1976) zomrel známy poľský matematik profesor dr. Edward Marczewski. Československí matematici ho poznajú ako autora mnohých významných prác týkajúcich sa teórie miery, pravdepodobnosti a teórie univerzálnych algebier. Jeho pričinením v 60. rokoch nastal rozvoj štúdia univerzálnych algebier i u nás.

Profesor Marczewski bol aj nadšeným organizátorom vedy (napr. r. 1947 založil časopis *Colloquium Mathematicum*). Zaujímal sa i o mechanizmus rozvoja vedeckého strediska a venoval sa výchove mladých matematikov. Keď vedecká spoločnosť vo Vratislavi (Wrocław) zorganizovala diskusiu o vzťahu starších a mladších vedeckých pracovníkov, zhrnul svoje názory do desiatich princípov, o ktorých tiež napísal do týždenníka *Polityka* (1962), č. 48. V ďalších riadkoch predkladáme stručný výťah z tohto článku.

Úvodný princíp. Vzťah bádateľov ku začínajúcim vedeckým pracovníkom a ku mládeži je rozhodujúcim činiteľom v rozvoji vedeckých centier.

I. Princíp včasného štartu. Budúcim bádateľom treba včas predkladať nerozriešené problémy. Práca začínajúcich vedeckých pracovníkov uverejňujeme čo najskôr.

II. Princíp druhotnej funkcie vedeckých hodností. Vedecké hodnosti treba považovať za výsledok a nie za cieľ práce.

III. Princíp vedeckej školy. Tradičný vzťah žiak — učiteľ sa nahrádza iným: žiak — škola.

IV. Princíp stálej spolupráce. Metóda spolupráce sa používa vo všetkých fázach vedeckej práce.

V. Princíp skutočného spoluautorstva. Súpis formálnych spoluautorov sa zhoduje so zoznamom ozajstných spoluautorov. Spoluautorov uvádzame v abecednom poradí.

VI. Princíp rozdelenia povinností. Každodenné povinnosti si musíme spravodlivo rozdeliť.

VII. Princíp vonkajších kontaktov. Mladý vedecký pracovník má prichádzať do styku s vedcami z iných stredísk a má ich poznávať.

VIII. Princíp spravodlivého postupu. Nízky vek by nemal byť prekážkou pri získavaní vyššej hodnosti či titulu, pri menovaniach a postupoch. Základným kritériom je kvalifikácia a žiadna iná podmienka ju nemôže nahradiť.

IX. Princíp optimálnosti. Pre mladých vedeckých pracovníkov treba vytvoriť optimálne podmienky vedeckého rastu.

X. Princíp morálnych hodnôt. Elementárne morálne hodnoty ako prajnosť, priateľstvo, lojalnosť, ochota a dobrota majú základný význam pre rozvoj vedeckej školy.

Prof. Marczewski sa viackrát vracal k otázkam výchovy a bližšie vysvetľoval svoje tézy. Uvedie-

me niekoľko jeho komentárov k uvedeným princípom. Napríklad k prvému princípu poznamenáva: Túto zásadu musíme aplikovať opatrne, aby nedošlo ku „manierizmu“ a aby nenašlo znechutenie pri ťažkostiach, ktoré sa objavujú po príliš ľahkých úspechoch. Pri druhom princípe upozorňoval, že cieľom vedeckej práce nie sú vedecké hodnoty, ale preskúmanie určitej tematiky, vyriešenie určitých problémov, ktoré nemusia byť ešte na začiatku presne formulované.

Princíp spolupráce si predstavoval prof. Marczewski bližšie takto: 1. spoločne sa zoznámujeme s cudzími výsledkami, 2. vzájomne sa

informujeme o nevyriešených problémoch, 3. vzájomne si oznamujeme nové nápady (myšlienky), hoci aj v neúplnej podobe, 4. rýchle predkladáme dosiahnuté výsledky najbližším odborníkom a potom širšiemu okruhu poslucháčov, 5. pomáhame pri príprave (redigovaní) prác do tlače.

Ku poslednému princípu prof. Marczewski dodal, že platí aj obrátene: závisť, sebeckosť, egoizmus a prehnané ambície brzdia rozvoj vedeckého strediska a znechucujú jeho členov viac než inde.

Tibor Katriňák a Rastislav Telgársky

jubileá & zprávy

OSMDESÁT LET PROFESORA ZDEŇKA HORÁKA

Významnou osobnosť našich fyziky, zaslužilého učiteľa prof. RNDr. Zdeňka Horáka, DrSc., nositeľa Řádu práce, zlaté Felberovy medaile ČVUT, Keplerovy medaile, čs. i poľské medaile Koperníkovy a ďalších vyznamenání, zastihujú osmdesiatiny plne tvůrčí vedecké a publikačnej činnosti.

Prof. Zdeněk Horák se narodil 6. října 1898 v Praze, vystudoval reálné gymnázium a po maturitě r. 1917 se dal zapsat na filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, kde studoval matematiku a fyziku. Na jeho odborný vývoj v oboru fyziky měli z univerzitních učitelů hlavně vliv profesori Kučera a Závíška. Studium na vysoké škole ukončil r. 1922 vykonáním státní zkoušky učitelské způsobilosti pro střední školy z matematiky a fyziky a rok nato získal doktorát přírodních věd na základě disertační práce rozpracovávající princip energie. Ještě před ukončením studia nastoupil r. 1920 místo asistenta ve fyzikálním ústavu Vysoké školy obchodní ČVUT, kde působil rok,

a pak až do roku 1935 pracoval jako asistent profesora Svobody v Ústavu sférické astronomie a základů vyšší matematiky Vysoké školy speciálních nauk ČVUT. Do tohoto období spadá jednak studijní pobyt prof. Horáka na Sorbonně a Collège de France v Paříži u profesorů L. Brillouina a J. Hadamarda, jednak jeho habilitace v lednu 1930 po předložení práce *O anholonomních systémech* publikované v r. 1928, na základě níž se stal soukromým docentem teoretické fyziky na Českém vysokém učení technickém v Praze. Jeho doporučené přednášky, které jako docent konal na ČVUT a z nichž nutno uvést aspoň přednášky o Vyšších principech dynamických a jejich použití, byly proslulé a byly studenty hojně zapisovány.

V roce 1935 se stal asistentem prof. F. Nachtikala na II. fyzikálním ústavu Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství ČVUT, po němž v dubnu r. 1939 převzal vedení povinných přednášek z technické fyziky pro studující strojního, elektrotechnického a chemického inženýrství. Jeho pedagogická činnost, v níž vždy uplatňoval nejnovější fyzikální objevy, byla přerušena uzavřením českých vysokých škol 17. listopadu 1939. V době okupace se pak prof. Horák uplatnil jako vědecký pracovník ve Státním radiologickém ústavu v Praze.

Po osvobození naší vlasti se stal řádným profesorem fyziky a přednostou Ústavu technické fyziky a po reorganizaci ČVUT v r. 1954 až do r. 1968 byl vedoucím katedry fyziky fakulty strojní ČVUT. V r. 1970, kdy odešel do důchodu, uplynulo právě celých 50 let, po něž zůstal Českému vysokému učení technickému v Praze věrný.